

# Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης

## Δείκτες Επιτυχίας και Δείκτες Επάρκειας

### Α' – Β' τάξεις

Σημειώνεται ότι οι δείκτες που αναφέρονται στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού ισχύουν, και γίνονται αντικείμενο συστηματικότερης εμπάθυνσης, στις επόμενες. Οι δείκτες προσεγγίζονται πάντα ανάλογα με τα λογοτεχνικά κείμενα που επιλέγονται, από τον συνδυασμό μορφής και περιεχομένου («τι λέει;» το λογοτεχνικό κείμενο και «πώς το λέει;»).

### ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

#### ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

#### ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

#### 1. Στρατηγικές ανάγνωσης και μορφές εκφώνησης του κειμένου

**Τα παιδιά είναι σε θέση:**

Να διαβάζουν το κείμενο για σκοπούς κατανόησης, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.

- αρχική και επαναληπτική ανάγνωση
- εστιασμένη ανάγνωση (καθοδήγηση της δεύτερης ανάγνωσης του κειμένου με ορισμένο πλαίσιο, π.χ. με τη βοήθεια μιας εικόνας, του τίτλου κ.ά.)
- συνανάγνωση (κατανόηση ενός κειμένου με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων άλλων, συγκριτικές παρατηρήσεις κ.ά.)

	<i>(Οι συγκεκριμένες μορφές ανάγνωσης λειτουργούν συμπληρωματικά με στόχο την έκφραση της προσωπικής ανταπόκρισης των παιδιών στο κάθε κείμενο, π.χ. ενθουσιασμός, συμφωνία, απορία/ερωτήματα, διαφωνία κ.ο.κ.).</i>
Να εκφωνούν το κείμενο με σωστό επιτονισμό, ρυθμό, ζωντάνια, για σκοπούς ορθής απαγγελίας ή/και απομνημόνευσης.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• μεγάλωφωνη ανάγνωση (ατομική – ομαδική)</li> <li>• δραματοποιημένη (ή θεατρική) ανάγνωση</li> <li>• ανάγνωση με μουσική επένδυση, με κινητικά, ηχητικά ή και οπτικά εφέ κλπ.</li> </ul> <p><i>(Η ορθή απαγγελία του κειμένου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το νόημα, τη στίξη, το ύφος του, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού. Τα παιδιά θα πρέπει επίσης να εξασκούνται στην απομνημόνευση/αναδιήγηση των κειμένων, όπου είναι εφικτό, π.χ. μικρά ποιήματα, σύντομες ιστοριούλες).</i></p>
<b>2. Περικειμενικά στοιχεία</b>	
<b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b>	
Να εντοπίζουν χρήσιμες πληροφορίες σε ένα λογοτεχνικό έργο/βιβλίο και να αναγνωρίζουν βασικά εξωτερικά στοιχεία του.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• εξώφυλλο: τίτλος – συγγραφέας</li> <li>• εικονογράφηση, εικονογράφος</li> <li>• εκδότης, χρονολογία έκδοσης</li> </ul>
Να εντοπίζουν πληροφορίες στο περικείμενο ενός λογοτεχνικού κειμένου και να εικάζουν το θέμα ή και το είδος του.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• επισήμανση λέξεων-κλειδιών στον τίτλο/υπότιτλο στο εξώφυλλο, ή/και στην παρουσίαση της υπόθεσης στο οπισθόφυλλο, που φανερώνουν το είδος του βιβλίου (περιπέτεια, μυστήριο, μαγικός κλπ.)</li> <li>• αποκωδικοποίηση της εικόνας στο εξώφυλλο (ατμόσφαιρα που δημιουργούν τα χρώματα, ποιοι μπορεί να είναι οι ήρωες/ηρωίδες και τι τους συμβαίνει, τι στοιχεία δίνονται για το πού και πότε διαδραματίζεται η ιστορία κ.ά.)</li> </ul>

### 3. Παιχνίδια με τον λόγο

#### 3.1. Στοιχεία του ποιητικού λόγου

##### Τα παιδιά είναι σε θέση:

Να αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία του ποιητικού λόγου και να κάνουν στοιχειωδώς ανάλυση ενός ποιήματος με βάση τα στοιχεία αυτά.

- στίχοι, στροφές (μύηση σε τυποποιημένες μορφές ποιημάτων, όπως το δίστιχο, το χαϊκού, το λίμερικ, κ.ά.)
- θέμα (η σύντομη ιστορία ή σκηνή που ενδέχεται να παρουσιάζει το ποίημα, συσχετισμός του ποιήματος με τον τίτλο του)
- λέξεις ή εικόνες που επανέρχονται, μοτίβα
- αναγνώριση της «φωνής» που μιλάει (ποιητικό «εγώ»)
- εικόνες που δημιουργεί το ποίημα (παραγωγή συνειρμών, αναζήτηση μουσικών κομματιών ή εικαστικών έργων ή φωτογραφιών για συνοδεία του ποιήματος κ.ά.)

Να εντοπίζουν στοιχεία της μορφής ενός ποιήματος που παράγουν νόημα.

- παρηγήσεις (επανάληψη όμοιων συμφώνων)
- συνηγήσεις (επανάληψη όμοιων φωνηέντων)
- ακροστιχίδες
- ομοιοκαταληξίες ή ρίμες (επισημάνση ότι οι λέξεις που ομοιοκαταληκτούν σχετίζονται μεταξύ τους, ότι με την ομοιοκαταληξία ανάμεσα σε στίχους δημιουργούμε στροφές, κλπ.)

Να κατανοούν βασικά στοιχεία ρυθμού.

- νανουρίσματα, τσιαττίσματα, κλπ.
- εντοπισμός της ομοιοκαταληξίας κατά την ακρόαση ποιημάτων, καρτέλες με λέξεις που ομοιοκαταληκτούν, παιχνίδια δημιουργίας διαφόρων ειδών ομοιοκαταληξίας

### 3.2. Στοιχεία του αφηγηματικού λόγου

#### Τα παιδιά είναι σε θέση:

Να διακρίνουν πρωτοβάθμια στοιχεία της «γραμματικής» του αφηγηματικού λόγου, με τη βοήθεια και της εικονογράφησης.

- ποιος λέει την ιστορία; (ο αφηγητής/η αφηγήτρια)
- ποια είναι τα πρόσωπα της ιστορίας; (πρωταγωνιστές/πρωταγωνίστριες, δευτερεύοντα πρόσωπα)
- πού; (ο φυσικός και κοινωνικός χώρος της ιστορίας· μαζί με τον χρόνο της ιστορίας συνθέτουν το πλαίσιο της δράσης, π.χ. εκδρομή στο βουνό, επίσκεψη της τάξης στο αρχαιολογικό μουσείο κλπ.)
- πότε; (ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης)
- μέσα και εργαλεία που χρησιμοποιούν τα πρόσωπα για την επίτευξη στόχων (π.χ. μαγικά αντικείμενα κ.ά.)
- εντοπισμός επεισοδίων (αλλαγή προσώπων ή και χώρου ή και χρονικού πλαισίου, περνώντας από το ένα στο άλλο επεισόδιο)
- τι; (πλοκή): τι γίνεται στην αρχή; τι γίνεται μετά; τι γίνεται στο τέλος; πώς το ένα επεισόδιο οδηγεί στο άλλο;

Να διακρίνουν, σε πρωτοβάθμιο επίπεδο, μεταξύ του ρεαλιστικού και του φανταστικού στοιχείου.

- ρεαλιστικά στοιχεία (αληθοφανή γεγονότα που διαδραματίζονται σε φυσικό και κοινωνικό χωροχρόνο· οι λύσεις στα προβλήματα των ηρώων/ηρωίδων δίνονται από τους ίδιους/τις ίδιες ή από τις καταστάσεις)
- φανταστικά στοιχεία (προσωποποίηση στοιχείων της φύσης, μαγικές-εξωπραγματικές λύσεις στα προβλήματα των ηρώων/ηρωίδων, εξωπραγματικά στοιχεία στον χώρο ή στη ροή του χρόνου, κ.ά.)

**Τα παιδιά είναι σε θέση:**

Να αναγνωρίζουν τα βασικά «γένη» της λογοτεχνίας: ποίηση – πεζογραφία – θέατρο, και τα πρωτογενή κειμενικά είδη: ποιήματα – πεζογραφήματα – θεατρικά κείμενα, από εσωτερικά/μορφικά στοιχεία τους.

- ποίημα: κείμενα σε στίχους, στροφές, ομοιοκαταληξία, ρυθμός (εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών, μοτίβα οργάνωσης του ήχου και της σημασίας στους στίχους ενός ποιήματος, μέσα από επαναλήψεις, αντιθέσεις κλπ.)
- πεζογράφημα: κείμενο γραμμένο σε αράδες ή γραμμές, κατανεμημένο σε «σκηνές» ή επεισόδια της ιστορίας· διαφορά ποιημάτων – πεζών: οπτική διάκριση μιας παραγράφου από μια ποιητική στροφή, μιας πεζής αράδας από έναν έμμετρο στίχο κλπ.
- θεατρικό έργο: εντοπισμός των προσώπων στην αρχή του θεατρικού έργου, τα ονόματα των προσώπων στην αρχή των διαλόγων, σκηνοθετικές οδηγίες: πού, πότε, με ποιους διαδραματίζεται η κάθε σκηνή

Να αναγνωρίζουν είδη λογοτεχνικών κειμένων με βάση τυπικά χαρακτηριστικά τους.

- παραμύθια (π.χ. στερεοτυπικές εκφράσεις αρχής και τέλους που εκφράζουν απροσδιόριστο χώρο και χρόνο δράσης: «μια φορά και ένα καιρό», «σ' ένα μακρινό δάσος», «κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα»· μαγικά αντικείμενα και μαγικά συμβάντα κ.ά.)
- μύθοι (ήρωες-ζώα· χαρακτηριστικές αντιθέσεις όπως ο τεμπέλης τζίτζικας και το εργατικό μυρμήγκι· δίδαγμα στο τέλος = επιμύθιο)
- νανουρίσματα (ρυθμική επανάληψη, τραγούδι του ύπνου)

*(Εργαζόμαστε με λογοτεχνικά είδη που προσφέρονται με βάση τις αναγνωστικές εμπειρίες, τα βιώματα και την ηλικία των παιδιών της τάξης).*

<p>Να διακρίνουν ποιητικά και πεζογραφικά είδη λογοτεχνικών κειμένων με βάση απλά στοιχεία της μορφής τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ποιητικά είδη με τυποποιημένη μορφή (π.χ. χαϊκού, λίμερικ, σχηματική ποίηση κ.ά.)</li> <li>• Πεζογραφικά είδη, όπως το παραμύθι ή η μικρή ιστορία (σύντομο μυθολογικό κείμενο· ρεαλιστικό πλαίσιο· καθημερινότητα του παιδιού· οπτική γωνία του παιδιού)</li> </ul>
<p>Να επισημαίνουν τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται το χιούμορ στη λογοτεχνία και να αντιλαμβάνονται πώς το στοιχείο του κωμικού υπονομεύει ή/και ανατρέπει τη συμβατική όψη των πραγμάτων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• υπερβολή</li> <li>• λογοπαίγνια</li> <li>• σαρδάμ, γλωσσοδέτες</li> <li>• απροσδόκητες εικόνες ή πράξεις (πχ. μεγάλοι που φέρονται σαν παιδιά)</li> <li>• γκάφες των ηρώων</li> </ul> <p><i>(Μια πρώτη μύηση στους κώδικες του χιούμορ μπορεί να αποτελέσουν τα ανέκδοτα και τα λίμερικ).</i></p>
<p><b>5. Λογοτεχνία και άλλες τέχνες</b></p>	
<p><b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b></p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Να χρησιμοποιούν απλά αλλά δόκιμα στοιχεία της θεατρικής γλώσσας, της γλώσσας των κόμικς, της μουσικής γλώσσας.</li> <li>– Να δραματοποιούν μια ιστορία, να συμμετέχουν σε θεατρικό παιχνίδι.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• θέατρο σκιών (φιγούρες του θεάτρου σκιών, μουσική στο θέατρο σκιών, γνωστές ιστορίες του θεάτρου σκιών κ.ά.)</li> <li>• κουκλοθέατρο (κίνηση κούκλας, αυτοσχεδιασμοί)</li> <li>• παντομίμα (απόδοση ιστορίας ή ποιήματος με παντομίμα)</li> <li>• θεατρικά σκετς</li> <li>• κόμικς (το καρτέ, ο διάλογος, το μπαλόκι, η λεζάντα· σύγκριση ενός λογοτεχνικού κειμένου με τη μεταφορά του σε κόμικ, κλπ.)</li> <li>• μελοποιημένο ποίημα (ανάγνωση ποιήματος – ακρόαση της μελοποίησής του, διάκριση μεταξύ ποιητή/ποιήτριας / στιχουργού / συνθέτη/συνθέτριας / τραγουδιστή/τραγουδίστριας)</li> </ul>

## Γ' – Στ' τάξεις

Σημειώνεται ότι γίνεται συστηματικότερη επεξεργασία και εμπάθυση στους δείκτες επάρκειας, όσο προχωρούν τα παιδιά από τις μικρότερες τάξεις (Γ'-Δ') στις μεγαλύτερες (Ε'-Στ'). Οι δείκτες επάρκειας προσεγγίζονται πάντα ανάλογα με τα λογοτεχνικά κείμενα που επιλέγονται, από τον συνδυασμό μορφής και περιεχομένου («τι λέει;» το λογοτεχνικό κείμενο και «πώς το λέει;»).

### ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

#### ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

#### ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

#### 1. Στρατηγικές ανάγνωσης και μορφές εκφώνησης του κειμένου

#### Τα παιδιά είναι σε θέση:

Να διαβάζουν δημιουργικά το κείμενο (σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή) με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.

- σιωπηρή ανάγνωση (έκφραση προσωπικής ανταπόκρισης με τη χρήση αναγνωστικών σημαδιών και συζήτηση κατόπιν στην ολομέλεια)
- εστιασμένη ανάγνωση (καθοδήγηση της δεύτερης ανάγνωσης του κειμένου σε ορισμένο πλαίσιο, π.χ. με τη βοήθεια ενός θέματος, ενός ερωτήματος, μιας μικρής έρευνας κ.ά.)
- σχολιασμένη ανάγνωση (καταγραφή κριτικών σχολίων κ.ά.)
- συνανάγνωση (κατανόηση ενός κειμένου με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων άλλων, συγκριτικές παρατηρήσεις, αναγνωστικοί συσχετισμοί με άλλες ιστορίες ή με προσωπικές εμπειρίες κ.ά.)
- ημερολόγιο αναγνώσεων (ατομικό ή ομαδικό, της τάξης· καταγραφή αυθεντικών σκέψεων και σχολίων μετά την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, με τη δομή ημερολογίου σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή)

	<i>(Οι συγκεκριμένες μορφές δημιουργικής ανάγνωσης λειτουργούν συμπληρωματικά και σκοπό έχουν να οξύνουν την κριτική κατανόηση των κειμένων).</i>
Να εκφωνούν το κείμενο με σωστό επιτονισμό, ρυθμό, ζωντάνια, για σκοπούς ορθής απαγγελίας ή/και απομνημόνευσης.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ανάγνωση με βάση το νόημα, τη στίξη, τα συναισθήματα και το ύφος – διαφοροποιήσεις της σημασίας ανάλογα με τη λέξη στην οποία δίνεται έμφαση, τα εκφραζόμενα συναισθήματα, τις παύσεις, την ταχύτητα της ανάγνωσης κλπ.</li> <li>• ανάγνωση κειμένων με παρόμοιο θέμα (δημιουργία θεματικών ανθολογιών της τάξης κλπ.)</li> <li>• μαγνητοφώνηση αναγνώσεων - “βιβλιοθήκη” μαγνητοφωνημένων αναγνώσεων - βίντεο αναγνώσεων</li> <li>• ραδιοφωνική εκπομπή της τάξης με αναγνώσεις χωρίς σχόλια</li> <li>• ποιητικό αναλόγιο (σκηνική ανάγνωση ποιητικών κειμένων από έναν ή περισσότερους αναγνώστες)</li> </ul>
<b>2. Περικειμενικά στοιχεία</b>	
<b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b>	
Να αναγνωρίζουν τα περικειμενικά στοιχεία ενός λογοτεχνικού κειμένου και να είναι σε θέση να τα αναζητούν με το όνομά τους.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ονομασίες των περικειμενικών στοιχείων και θέση τους στα μέρη του βιβλίου: <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ τίτλος, υπότιτλος και εικόνα στο εξώφυλλο ή στο κάλυμμα ή/και στη σελίδα τίτλου του βιβλίου·</li> <li>❖ όνομα της/του συγγραφέα και τίτλος στη ράχη του βιβλίου·</li> <li>❖ ονόματα συντελεστών στη σελίδα τίτλου ή και στο εξώφυλλο: συγγραφέας, εικονογράφος, μεταφραστής/μεταφράστρια, εκδοτικός οίκος·</li> <li>❖ χρονολογία έκδοσης στο εξώφυλλο ή στη σελίδα τίτλου·</li> <li>❖ μότο (σύντομο απόσπασμα πεζού ή ποιητικού κειμένου στην αρχή του βιβλίου· χαρακτηρίζει έμμεσα το βιβλίο ως όλον ή κάποιο στοιχείο του) ή/και αφιέρωση, κ.ά.</li> </ul> </li> </ul>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>❖ τίτλοι κεφαλαίων στα περιεχόμενα του βιβλίου·</li> <li>❖ εικονογράφηση στο εσωτερικό του βιβλίου·</li> <li>❖ παρουσίαση της υπόθεσης στο οπισθόφυλλο (διάκρισή της από μια περίληψη)·</li> <li>❖ βιογραφικό σημείωμα της/του συγγραφέα στα αυτιά του βιβλίου, άλλα βιβλία της ίδιας ή του ίδιου συγγραφέα·</li> <li>❖ αποσπάσματα κριτικών για το βιβλίο στο τέλος ή στα αυτιά του βιβλίου·</li> </ul>
<p>Να εντοπίζουν πληροφορίες στο περιεκείμενο ενός λογοτεχνικού κειμένου για να εικάζουν το θέμα ή και το είδος του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ειδολογικός υπότιτλος (παραμύθι, χρονικό, μυθιστόρημα, κλπ.)</li> <li>• εικασίες για την ιστορία, τη γλώσσα και το ύφος του βιβλίου από τους τίτλους των κεφαλαίων και την εικονογράφηση</li> <li>• τεκμηρίωση πρώτης εντύπωσης για το βιβλίο, βάσει των θεμάτων, του είδους, του ύφους, όπως αυτά φαίνονται ή εικάζονται από το περιεκείμενο</li> <li>• σύνδεση με άλλα βιβλία της ίδιας ή του ίδιου συγγραφέα</li> </ul>
<b>3. Γραμματική της λογοτεχνικής γλώσσας</b>	
<b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b>	
<p>Να αντιλαμβάνονται ότι η λογοτεχνία είναι μια ιδιαίτερη «γλώσσα» με τους δικούς της κανόνες και διαφορετικά επίπεδα σημασίας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• κυριολεξία/λόγος της καθημερινής επικοινωνίας και μεταφορά/λόγος της λογοτεχνίας (βλ. πιο αναλυτικά παρακάτω)</li> <li>• το «νόημα» ενός λογοτεχνικού κειμένου είναι συγκινησιακό, όχι αναφορικό/πληροφοριακό όπως στην καθημερινή γλώσσα</li> <li>• ποιητικά σύμβολα (βλ. πιο αναλυτικά παρακάτω)</li> <li>• αφηγηματικές τεχνικές (βλ. πιο αναλυτικά παρακάτω)</li> </ul>

### 3.1. Στοιχεία του ποιητικού λόγου

#### Τα παιδιά είναι σε θέση:

Να διακρίνουν την έμμετρη ποίηση από την ποίηση σε ελεύθερο στίχο.

- έμμετρη ποίηση (βασικά στοιχεία: μέτρο [= συλλαβική έκταση στίχου] και ρυθμός [= εναλλαγή τονισμένων – άτονων συλλαβών], μετρικές συλλαβές και μετρικοί τόνοι, διαφορετικά μοτίβα εναλλαγής τονισμένων – άτονων συλλαβών, π.χ. τόνοι σε μονές συλλαβές = τροχαϊκός ρυθμός, τόνοι σε ζυγές = ιαμβικός ρυθμός κ.ο.κ.)
- ομοιοκαταληξία· τύποι: ζευγαρωτή (ααββ), πλεχτή (αβαβ), σταυρωτή (αββα)
- στροφές (δίστιχα, τρίστιχα, τετράστιχα, οκτάστιχα, κλπ.)
- ελεύθερος στίχος (διάκριση από τα ποιήματα που έχουν μέτρο, ομοιόμορφες στροφές, ομοιοκαταληξία κλπ.)

Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά διαφόρων μορφών της ανώνυμης/λαϊκής και της επώνυμης ποίησης.

- δίστιχα
- τσιαττιστά
- μαντινάδες
- χαϊκού
- λίμερικ
- καλλιγράφημα (= σχηματική ποίηση)

Να αναγνωρίζουν τα βασικά σχήματα λόγου και να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία τους για την παραγωγή του νοήματος στα ποιητικά κείμενα.

- παρομοίωση (συσχετισμός πράγματος, προσώπου κλπ. με άλλο, βάσει κοινής ιδιότητας· ο όρος προς τον οποίο γίνεται ο συσχετισμός έχει, συνήθως, την ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό, π.χ. σκληρός σαν πέτρα κλπ.)
- μεταφορά (λέξη ή φράση που παίρνει τη θέση άλλης, στη βάση κοινής ιδιότητας ή αναλογίας, π.χ. γλυκό αγέρι)
- προσωποποίηση (απόδοση ανθρώπινων ιδιοτήτων σε άψυχα, έμψυχα ή αφηρημένες έννοιες, π.χ. Ο Όλυμπος κι ο Κίσαβος τα δυο βουνά μαλώνουν)

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• επανάληψη</li> <li>• αντίθεση κ.ά. συναφή.</li> </ul>
<p>Να κατανοούν τη σημασία του ποιητικού συμβόλου και τον τρόπο που λειτουργεί στο κείμενο (Ε΄-Στ΄ τάξεις).</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• η μεταφορική σημασία των λέξεων (διάκριση από την κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας στην καθημερινή επικοινωνία)</li> <li>• η λέξη ως σύμβολο (εκτός από την κυριολεκτική αποκτά και μια άλλη, «ειδική» σημασία στο ποίημα, για την έκφραση λ.χ. ενός συναισθήματος: π.χ. βροχή = μελαγχολία)</li> <li>• η επιλογή και η αλληλουχία των λέξεων δίνει το «ποιητικό νόημα» και την ατμόσφαιρα, το «ύφος» ενός ποιήματος (μελαγχολικό, ζωηρό, χιουμοριστικό κλπ.)</li> </ul> <p><i>(Τα σημεία αυτά εμβαθύνονται στη Μέση Εκπαίδευση – στο Δημοτικό γίνεται η πρώτη μύηση σε αυτά).</i></p>
<b>3.2. Στοιχεία του αφηγηματικού λόγου</b>	
<b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b>	
<p>Να διακρίνουν μεταξύ του συγγραφέα, του αφηγητή και των ηρώων της ιστορίας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ο/η συγγραφέας (= αυτός/-ή που γράφει την ιστορία) δεν ταυτίζεται με τον/την αφηγητή/αφηγήτρια (= τη «φωνή» που αφηγείται την ιστορία). Ο/Η αφηγητής/αφηγήτρια είναι μια λειτουργία, ένα φανταστικό πρόσωπο, ο/η συγγραφέας είναι ένα υπαρκτό πρόσωπο.</li> <li>• αντικείμενο της αφήγησης: «εγώ» = πρωτοπρόσωπη αφήγηση / κάποιος/α άλλος/η = τριτοπρόσωπη αφήγηση / «εσύ» = αφήγηση σε β΄ πρόσωπο ή αφήγηση με αποδέκτη</li> <li>• αφηγητής/αφηγήτρια: μπορεί να συμμετέχει ή να μην συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται</li> <li>• τα πρόσωπα της ιστορίας (φορείς δράσης): πρωταγωνιστές/πρωταγωνίστριες,</li> </ul>

	<p>δευτερεύοντα πρόσωπα, αδρανή πρόσωπα· σχέσεις ανάμεσα στα πρόσωπα· συναισθήματα των προσώπων κ.ά.</p>
<p>Να αναγνωρίζουν πώς παίρνουν μορφή και χαρακτηρίζονται οι ήρωες.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• το όνομα του ήρωα/της ηρωίδας και η σημασία του</li> <li>• εξωτερική εμφάνιση του ήρωα/της ηρωίδας και στερεότυπα (βλ. π.χ. τις δύο πρωταγωνίστριες – ξανθή και λευκοντυμένη η μία, μελαχρινή, με μαύρα ρούχα η άλλη – στο εξώφυλλο του μυθιστορήματος φαντασίας <i>Το σχολείο του καλού και του κακού του Soman Chainani</i>, σε συνδυασμό με τον τίτλο και τη συμμετρία που υποβάλλεται: ξανθό=καλοπροαίρετο / μαύρο=κακοπροαίρετο)</li> <li>• συνήθειες, πράξεις, λόγια, κίνητρα-επιθυμίες του ήρωα/της ηρωίδας</li> <li>• αφηγηματικοί ρόλοι (π.χ. οι ρόλοι του μαγικού παραμυθιού: ο ήρωας, ο ανταγωνιστής του ήρωα, ο ψεύτικος ήρωας, ο αποστολέας, ο βοηθός, ο δωρητής, ο πατέρας της πριγκίπισσας και η πριγκίπισσα), σχέσεις του/της ήρωα/ηρωίδας με άλλα πρόσωπα</li> <li>• έμφυλες ταυτότητες και κοινωνικές διακρίσεις</li> <li>• λόγια-γνώμες των άλλων για τον ήρωα/την ηρωίδα, και αντίστροφα</li> <li>• συγκρούσεις που βιώνει ο ήρωας/η ηρωίδα (με άλλον/-η ή άλλους ήρωες/ηρωίδες, με την κοινωνία, με τη φύση, με τον εαυτό του)</li> <li>• τρόπος που αντιδρά ο ήρωας/η ηρωίδα στις συγκρούσεις: ενεργητικές συμπεριφορές / παθητικές αντιδράσεις</li> <li>• αφηγηματικά σχόλια για τον ήρωα/την ηρωίδα</li> <li>• κατάσταση του ήρωα/της ηρωίδας στο τέλος της ιστορίας: εξελισσόμενος ή στατικός χαρακτήρας</li> </ul>
<p>Να διακρίνουν στοιχειωδώς ανάμεσα σε: περιγραφή – αφήγηση – λόγο των προσώπων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• περιγραφή (σκηνικού, ηρώων, κλπ.)</li> <li>• αφήγηση, βλ. παρακάτω</li> <li>• λόγος των προσώπων, βλ. παρακάτω</li> </ul>

<b>Τα παρακάτω διδάσκονται κυρίως στις Ε΄-ΣΤ΄ τάξεις και εμβαθύνονται στη Μέση Εκπαίδευση</b>	
<p>Να διακρίνουν τη διαφορετική εστίαση (οπτική γωνία) στην αφήγηση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• παντογνώστης αφηγητής: γνωρίζει τα πάντα για τους ήρωες/ηρωίδες, έχει πανοραμική εικόνα της ιστορίας (μηδενική εστίαση)</li> <li>• βλέπουμε την ιστορία μέσα από τα μάτια του προσώπου που συμμετέχει στη δράση ( εσωτερική εστίαση)</li> <li>• πολλά πρόσωπα που συμμετέχουν στη δράση μεταδίδουν το καθένα από τη δική του οπτική την ιστορία, έχουμε πολλές και διαφορετικές οπτικές γωνίες (πολυεστιακή εστίαση)</li> </ul>
<p>- Να διακρίνουν στοιχειωδώς το περιεχόμενο της αφήγησης, και αναλόγως</p> <p>- Να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους ο συγγραφέας βάζει τα πρόσωπα της ιστορίας να μιλούν (είτε απευθείας είτε διά του αφηγητή).</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• αφήγηση γεγονότων</li> <li>• αφήγηση σκέψεων/συναισθημάτων</li> <li>• ευθύς λόγος, διάλογος</li> <li>• πλάγιος λόγος</li> <li>• εσωτερικός μονόλογος (ο λόγος είναι «ακατάστατος», χωρίς τάξη, όπως οι σκέψεις που κάνουμε από μέσα μας)</li> </ul> <p><i>(Άλλες μορφές αναπαράστασης της σκέψης και της συνείδησης των ηρώων/ηρωίδων, όπως ο ελεύθερος πλάγιος λόγος, περιλαμβάνονται στους δείκτες λογοτεχνίας της Μέσης Εκπαίδευσης.)</i></p>
<p>Να αντιλαμβάνονται ότι ο χρόνος όπως κυλάει στην καθημερινή ζωή διαφέρει από τον αφηγηματικό χρόνο, ότι δηλαδή:</p> <p>- τα γεγονότα σε μια αφήγηση δεν εξελίσσονται πάντα με τη φυσική (γραμμική) τους σειρά, αλλά με κενά, αναχρονισμούς κλπ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• συμβατικός χρόνος ιστορίας: η φυσική σειρά των γεγονότων</li> <li>• αφηγηματικός χρόνος: ο τρόπος που οργανώνει ο/η συγγραφέας τα γεγονότα μιας ιστορίας μέσα στο κείμενο</li> <li>• η σειρά παρουσίασης των γεγονότων αποσκοπεί συχνά στην πρόκληση αφηγηματικού ενδιαφέροντος (αγωνία, περιέργεια, έκπληξη)</li> </ul>

<p>- ο χρόνος της ιστορίας (της δράσης) δεν συμπίπτει αναγκαστικά με τον χρόνο της αφήγησής της.</p>	<p><u>Αφηγηματικές τεχνικές που σχετίζονται με τον χρόνο:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. αναδρομική αφήγηση (flashback, η αφήγηση επιστρέφει σε προηγούμενο σημείο της ιστορίας)</li> <li>2. προοικονομία (στοιχείο που μπαίνει σε ένα σημείο της αφήγησης, ώστε να βοηθήσει στην παρουσίαση κάποιας μεταγενέστερης εξέλιξης)</li> <li>3. έναρξη της αφήγησης σε προχωρημένο σημείο της ιστορίας (in medias res)</li> <li>4. γραμμική αφήγηση (όπως στο παραδοσιακό παραμύθι: αφήγηση των γεγονότων με τη «φυσική» τους σειρά).</li> </ol>
<p>Να διακρίνουν την πλοκή ενός λογοτεχνικού αφηγήματος.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• εντοπισμός επεισοδίων: αλλαγή προσώπων ή και χώρου ή και χρονικού πλαισίου περνώντας από το ένα στο άλλο επεισόδιο</li> <li>• λειτουργική θέση των επεισοδίων στην ιστορία: αρχική κατάσταση, περιπλοκή (π.χ. ανατροπή μιας συνηθισμένης κατάστασης), εξέλιξη της δράσης, κορύφωση (αγωνία, έκπληξη κ.τ.ό.), λύση (τελική κατάσταση)</li> <li>• σύνδεση επεισοδίων: γραμμική σύνδεση (το ένα επεισόδιο ακολουθεί το άλλο)· παράλληλα επεισόδια (επεισόδια με άλλους/ες ήρωες/ηρωίδες που διαδραματίζονται παράλληλα, «την ίδια ώρα που...»), κ.ά.</li> <li>• τοποθέτηση επεισοδίων στη σειρά· συμπλήρωση επεισοδίων που λείπουν· σύγκριση αρχής και τέλους της ιστορίας· «ανάγνωση» της εικονογράφησης από το τέλος προς την αρχή κ.ά.</li> <li>• διαγράμματα για τη δομή της ιστορίας: «πυραμίδα» της ιστορίας, «τρένο» της ιστορίας, «βουνό» της ιστορίας, κ.ά.</li> </ul>
<p>Να αναγνωρίζουν αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες ο/η συγγραφέας οργανώνει τον αφηγηματικό ρυθμό της αφήγησης και να τις συσχετίζουν με το περιεχόμενο/στόχο του κειμένου και με την αναγνωστική τους ανταπόκριση σε αυτό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Βασικά στοιχεία για την ταχύτητα της αφήγησης (αλλού η αφήγηση «προχωράει γρήγορα», αλλού «προχωράει αργά», αλλού «σταματάει»...)</li> <li>• Εναλλαγές που διαμορφώνουν τον ρυθμό της αφήγησης μέσα στο αφήγημα: <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ σκηνή (μέρος της αφήγησης που οργανώνεται με διάλογο ή μονόλογο ή και με λεπτομερή αφήγηση / περιγραφή – ποια μέρη της ιστορίας παρουσιάζονται μέσα από σκηνές και γιατί;)</li> <li>❖ περίληψη (η αφήγηση προχωράει γρήγορα – λόγοι που συμβαίνει αυτό)</li> </ul> </li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>❖ παύση (περιγραφή ή αφηγηματικά σχόλια που διακόπτουν προσωρινά τη ροή της αφήγησης· γιατί «σταματά» η αφήγηση;)</li> </ul> <p>(Άλλες μορφές του αφηγηματικού ρυθμού, όπως η επιτάχυνση και η επιβράδυνση, περιλαμβάνονται στους δείκτες λογοτεχνίας της Μέσης Εκπαίδευσης.)</p>
Να διακρίνουν το ύφος του λογοτεχνικού κειμένου που εξετάζουν από εσωτερικά στοιχεία (επιλογές λέξεων, σκηνοθεσία κ.ο.κ.).	<ul style="list-style-type: none"> <li>• διαμόρφωση του ύφους από εσωτερικά στοιχεία του κειμένου (επιλογές λέξεων, σκηνοθεσία, κ.ο.κ.)</li> <li>• μορφές ύφους: σοβαρό, χιουμοριστικό, δραματικό, ειρωνικό κλπ.</li> </ul>
<b>4. Ειδολογικοί κώδικες</b>	
<b>Τα παιδιά είναι σε θέση:</b>	
Να διακρίνουν βασικές μορφές της πεζογραφίας, με βάση την έκταση και τη σύνθεση της ιστορίας.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• διήγημα (σύντομο μυθοπλαστικό έργο· έμφαση σε κεντρικό περιστατικό· συλλογές διηγημάτων – π.χ. <i>Το βιβλίο της ζούγκλας</i> του Ράντγιαρντ Κίπλινγκ)</li> <li>• νουβέλα (μέσης έκτασης μυθοπλαστικό έργο· εξελικτική πορεία του/της ήρωα/ηρωίδας· απροσδόκητο τέλος ή ανατροπή – π.χ. <i>Χριστουγεννιάτικη ιστορία</i> του Τσαρλς Ντίκενς)</li> <li>• μυθιστόρημα (εκτενές μυθοπλαστικό έργο· σύνθετη πλοκή· οπτικές γωνίες) – διαφορετικά είδη μυθιστορήματος ανάλογα με τη μορφή (π.χ. ημερολογιακό μυθιστόρημα όπως η <i>Καρδιά. Το ημερολόγιο ενός μαθητή</i> του Edmondo de Amicis), ή το θέμα (π.χ. κοινωνικό μυθιστόρημα όπως <i>Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά</i> της Harriet Beecher Stowe)</li> </ul>
– Να αναγνωρίζουν είδη της μυθοπλαστικής πεζογραφίας, με βάση τη μορφή, το θέμα και την πλοκή τους.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Αστυνομικό μυστήριο:</b> μυστήριο· έρευνα για τη διαλεύκανση του μυστηρίου· ο αναγνώστης/αναγνώστρια-ντετέκτιβ, κλπ., όπως στη σειρά «Οι πέντε φίλοι» της Enid Blyton</li> </ul>

– Να χρησιμοποιούν απλή ορολογία σχετική με τους ειδολογικούς κώδικες, συζητώντας για τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάζουν.

- **Επιστημονική φαντασία:** κόσμοι με προηγμένη τεχνολογία· επαφή με εξωγήινους πολιτισμούς· ταξίδια στο διάστημα και τον χρόνο και ανάλογα, όπως στους *Φύλακες του χρόνου* του Alex Scarrow
- **Ιστορικό μυθιστόρημα /διήγημα:** δράση τοποθετημένη στο ιστορικό παρελθόν· η Ιστορία καθορίζει τη ζωή των πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών και την αφήγηση, κ.ο.κ., όπως στο βιβλίο *Οι τρεις σωματοφύλακες* του Αλέξανδρου Δουμά
- **Σύγχρονο (φανταστικό) παραμύθι/ιστορία:** φανταστικοί κόσμοι· όνειρο· μαγεία, κ.ά., όπως στο *Πίτερ Παν και Γουέντι* του James-Matthew Barrie
- **Μυθιστόρημα με ζώα:** φυσικό περιβάλλον· περιπέτειες των ζώων· προσωποποιήσεις (ζώα με ανθρώπινες ιδιότητες)· πώς βιώνουν τα ζώα τη σχέση τους με τους ανθρώπους, και ανάλογα, όπως στο βιβλίο *Μαύρη καλλονή* της Anna Sewel
- **Περιπετειώδες μυθιστόρημα:** μετακινήσεις· αγωνία· δοκιμασίες του/της ήρωα/ηρωίδας· διαδικασία ωρίμανσης κ.ο.κ., όπως στις *Περιπέτειες του Πινόκιο* του Carlo Collodi
- **Ροβινσωνιάδα / ιστορία επιβίωσης:** απομόνωση του ανθρώπου στη φύση· περιπέτεια· επιβίωση μακριά από τον πολιτισμό κλπ., όπως στην *Οικογένεια Ελβετών Ροβινσώνων* του Johan David Wyss
- **Ταξιδιωτικό μυθιστόρημα:** δράση· ταξίδι· εξωτικό στοιχείο κ.ά., όπως *Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες* του Ιούλιου Βερν
- **Χιουμοριστικές ιστορίες:** απροσδόκητες εικόνες και συμβάντα· γλωσσικές παρεξηγήσεις και παρεξηγήσεις καταστάσεων· απουσία συνεπειών· κυριολεκτισμοί («-Τι ώρα είναι; -Ωρα να βάλω κάτι στο στόμα μου»)· αστείες λέξεις, και ανάλογα, όπως στη σειρά ιστοριών με ανθρωποποιημένα ζώα με ήρωα τον Τζερόνιμο Στίλτον
- **Χριστουγεννιάτικη ιστορία:** αφήγηση με επίκεντρο τα Χριστούγεννα και το νόημά τους· χριστουγεννιάτικα έθιμα και συνήθειες κλπ., όπως στο *Τελικά, υπάρχει ο Αϊ- Βασίλης;* του Christian Lehmann. (*Το ίδιο ισχύει και για άλλες τοπικές ή εθνικές γιορτές*).



	<i>(Ο κατάλογος των ειδών μυθοπλαστικής πεζογραφίας που προηγείται είναι ενδεικτικός. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνεται να εργαστεί με είδη που ενδιαφέρουν την αναγνωστική κοινότητα της εκάστοτε τάξης.)</i>
Να αναγνωρίζουν κείμενα της λαϊκής/ανώνυμης λογοτεχνίας, σε στίχο και σε πεζό.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• παραδοσιακά παραμύθια</li> <li>• μύθοι – παραδοσιακές ιστορίες ζώων</li> <li>• θρύλοι</li> <li>• νανουρίσματα</li> <li>• δημοτικά τραγούδια</li> <li>κ.ά.</li> </ul>
Να αναγνωρίζουν βασικά χαρακτηριστικά των κειμένων της λαϊκής/ανώνυμης λογοτεχνίας.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• προσωποποίηση στοιχείων της φύσης</li> <li>• αφύσικα συμβάντα</li> <li>• επιμύθιο (ηθικό δίδαγμα)</li> <li>• μαγικό στοιχείο</li> <li>• υπερβολές</li> <li>• ανατροπές</li> <li>• αντιθέσεις (καλό – κακό, φανταστικό – πραγματικό)</li> <li>• σκόπιμες επαναλήψεις</li> <li>• παρουσία του συμβολικού αριθμού 3, 7, 12 (π.χ. πράξεις που επαναλαμβάνονται τρεις φορές, τρία πρόσωπα στον ίδιο ρόλο, κ.ο.κ.)</li> <li>• λιτό ύφος (σαφής και παραστατική γλώσσα, σύντομες προτάσεις)</li> <li>• μέτρο (15σύλλαβος στίχος στα δημοτικά τραγούδια)</li> </ul>
Να αξιοποιούν την τυπολογία του παραδοσιακού και του σύγχρονου παραμυθίου για να συγκρίνουν παραδοσιακά και σύγχρονα παραμύθια, σε	<ul style="list-style-type: none"> <li>• τυπολογία παραδοσιακών παραμυθιών από διάφορες χώρες: αόριστος χώρος και χρόνος· μοτίβα όπως ο μαγεμένος ύπνος· περίεργα, υπερφυσικά ή και μαγικά συμβάντα· οργάνωση στη βάση απόλυτων αντιθέσεων, όπως καλό – κακό, αγάπη</li> </ul>

<p>συνάρτηση με την εποχή και το πολιτισμικό πλαίσιο παραγωγής τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– μίσος, μητέρα – μητριά, κ.ά.</li> <li>• τυπολογία σύγχρονων παραμυθιών: ανατροπή στερεοτύπων, οπτική γωνία (σχετικότητα), πολυδιάστατοι χαρακτήρες, σύγχρονα θέματα, μοντέρνα γλώσσα</li> <li>• ομοιότητες και διαφορές ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή ανάμεσα στα παραδοσιακά και στα σύγχρονα «ανατρεπτικά» παραμύθια επώνυμων συγγραφέων.</li> </ul>
--	---

## 5. Λογοτεχνία και άλλες τέχνες

### Τα παιδιά είναι σε θέση:

<ul style="list-style-type: none"> <li>– Να χρησιμοποιούν απλά αλλά δόκιμα στοιχεία των καλλιτεχνικών “γλωσσών” κατά τη συνεξέταση λογοτεχνικών κειμένων με άλλες μορφές τέχνης.</li> <li>– Να αναγνωρίζουν στοιχεία που δείχνουν ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο αποτέλεσε αφηγηρία/έμπνευση για ένα άλλο είδος τέχνης (ή και αντίστροφα).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε βασικά στοιχεία της λογοτεχνικής, θεατρικής, εικαστικής, μουσικής και κινηματογραφικής γλώσσας: (π.χ. σκηνή, μοτίβο, προοπτική, ρυθμός κλπ.)</li> <li>• Χαρακτηρισμοί έργων ως «μελοποιημένο ποίημα», «κινηματογραφική διασκευή», «θεατρική διασκευή», «μεταφορά σε κόμικ», «κλασικά εικονογραφημένα», ποιητική ή πεζογραφική «έκφραση»/«απόδοση» ενός πίνακα κλπ.</li> <li>• Άξονες σύγκρισης ενός λογοτεχνικού κειμένου με τη μεταφορά του σε μια άλλη μορφή τέχνης (π.χ. σκηνές, εικόνες, συναισθήματα, θέματα, νοήματα, είδος, συντελεστές κ.ά.)</li> </ul> <p><i>(Όπου η/ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι αυτό έχει νόημα για την τάξη μπορεί να θίξει με απλό τρόπο τη βαθύτερη συνέργεια των τεχνών και των διαδικασιών τους, π.χ. τη μουσικότητα σε ορισμένα ποιήματα, μια ιστορία σε συγκεκριμένο πίνακα, ένα χορευτικό δρώμενο μέσα στην παράσταση ενός θεατρικού έργου κ.ο.κ.)</i></p>
--	---

## Γενικοί Δείκτες Επιτυχίας και Δείκτες Επάρκειας Α' - Στ' τάξεις

Δείκτες επιτυχίας	Δείκτες επάρκειας
<b>Τα παιδιά:</b>	
<p>Να μελετούν και να ερμηνεύουν τα λογοτεχνικά κείμενα (αποσπάσματα, ολοκληρωμένα πεζογραφήματα ή ποιήματα), συνδυαστικά, ώστε:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- να αναδεικνύεται η διαθεματική και διακειμενική σχέση των κειμένων</li> <li>- να καλλιεργείται η κριτική σκέψη των μαθητών/ριών.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• συνεξέταση/σύγκριση των λογοτεχνικών κειμένων μεταξύ τους</li> <li>• συνεξέταση/σύγκριση των λογοτεχνικών κειμένων με άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης (εικαστικές τέχνες, μουσική, θέατρο, κινηματογράφος, κλπ.)</li> <li>• αξιοποίηση γνώσεων από άλλα διδακτικά αντικείμενα (π.χ. γλώσσα, ιστορία, περιβαλλοντική εκπαίδευση, κ.ο.κ.) για την ερμηνεία των κειμένων</li> </ul>
<p>Να κατανοούν την ιστορικότητα των λογοτεχνικών κειμένων και των ιδεών-αντιλήψεων-νοοτροπιών που αποτυπώνονται σε αυτά.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ένταξη των κειμένων στο ιστορικό τους πλαίσιο</li> <li>• σύγκριση του περιεχομένου παλαιότερων και νεότερων λογοτεχνικών κειμένων ως προς τις ιδέες και τις αξίες που προβάλλουν</li> </ul>
<p>Να ανακαλύψουν την απόλαυση της ανάγνωσης, ότι ο «κόσμος» της λογοτεχνίας είναι κατά βάση ένας κόσμος φαντασίας, ο οποίος αποσκοπεί πριν απ' όλα στην τέρψη του αναγνώστη και στην έξαψη της περιέργειας και της δικής του φαντασίας, και άρα:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- να ασκηθούν στη δημιουργική ανάγνωση και γραφή,</li> <li>- να αξιοποιούν τις βιβλιοθήκες και άλλες πηγές πληροφοριών (περιλαμβανομένων των ψηφιακών και των εικονικών) για υποστήριξη της φιλιαναγνωσίας, και</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Για τη δημιουργική ανάγνωση και γραφή (ενδεικτικά): <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ Επιλογή λογοτεχνικών βιβλίων με αισθητικά κριτήρια (στην αρχή με καθοδήγηση, σταδιακά αυτόνομα)</li> <li>❖ Μαθητικά / λογοτεχνικά ιστολόγια</li> </ul> </li> <li>• Για αξιοποίηση βιβλιοθηκών και άλλων πόρων πληροφόρησης (ενδεικτικά): <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ Γνωριμία με τη λειτουργία των βιβλιοθηκών και τους πόρους αναζήτησης αναγνωστικού υλικού (επιτόπια ή διαδικτυακά).</li> <li>❖ Οργάνωση δραστηριοτήτων με επίκεντρο τη λογοτεχνική ανάγνωση και το λογοτεχνικό βιβλίο στις βιβλιοθήκες.</li> </ul> </li> </ul>

<p>- να αναπτύξουν φιλιαναγνωστική στάση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>❖ Έρευνες σχετικά με το λογοτεχνικό βιβλίο στις βιβλιοθήκες ή μέσω διαδικτύου.</li> <li>• Για την ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας (ενδεικτικά): <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ Αινίγματα με τίτλους βιβλίων, κρυμμένα βιβλία, παντομίμες με βιβλία, «ημέρες» λογοτεχνίας κλπ.</li> <li>❖ Κύκλοι ανάγνωσης, δημιουργία “ακουστικών” βιβλιοθηκών, ραδιοφωνική εκπομπή της τάξης με “ανταποκρίσεις” από τον κόσμο της φαντασίας, κλπ.</li> </ul> </li> </ul>
<p>Να προσλαμβάνουν και να ερμηνεύουν σωστά τα στοιχεία των κειμένων, μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις και δημιουργικές δραστηριότητες με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων: <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ ερωτήματα/δραστηριότητες σχετικά με το περιεχόμενο, τη μορφή και τη δομή του κειμένου, καθώς και των εικόνων</li> <li>❖ υποθέσεις σχετικά με την ιστορία: προβλέψεις βασισμένες στις εικόνες και σε μέρος του κειμένου (τίτλος, απόσπασμα, κλπ.)</li> <li>❖ συνδέσεις μεταξύ γλωσσικών και μη γλωσσικών στοιχείων του κειμένου: συνδέσεις μεταξύ στοιχείων επιμέρους τμημάτων του κειμένου – συνδέσεις μεταξύ στοιχείων των εικόνων – συνδέσεις μεταξύ εικόνων και κειμένου</li> </ul> </li> <li>• Δημιουργική ανάγνωση των κειμένων (και) με τη βοήθεια των εικόνων: <ul style="list-style-type: none"> <li>❖ απομνημόνευση/ απαγγελία ποιήματος (κρατώντας το μέτρο, τον ρυθμό, την ομοιοκαταληξία)</li> <li>❖ αφηγηματική αναδιήγηση με άλλα λόγια</li> <li>❖ δραματοποιημένη απόδοση του κειμένου</li> <li>❖ εικαστική αναπαράσταση του κειμένου (σκηνικό, ήρωες/ηρωίδες, πλοκή-δράση) κλπ.</li> </ul> </li> </ul>

Να ασκηθούν στη δημιουργική γραφή αξιολογώντας το αισθητικό αποτέλεσμα με συγκεκριμένα κριτήρια: αντιστοιχία με τις συμβάσεις των λογοτεχνικών ειδών και βαθμός πρωτοτυπίας.

- Συγγραφή κειμένων με δεδομένη θεματολογία, τηρώντας συγκεκριμένες συμβάσεις και περιορισμούς, π.χ.
  - ❖ συμπλήρωση στίχων σε δοσμένα ποιήματα, ακολουθώντας τις τεχνικές του ποιητή/της ποιήτριας
  - ❖ σύνθεση στίχων κατά το πρότυπο των δημοτικών τραγουδιών, της έμμετρης και της μοντέρνας ποίησης
  - ❖ συγγραφή μύθων και παραμυθιών που να αντιστοιχούν στα τυπικά γνωρίσματα κάθε είδους
  - ❖ μεταγραφή μιας ιστορίας σε ποίημα, και αντίστροφα, τηρώντας τις συμβάσεις των λογοτεχνικών ειδών
  - ❖ αλλαγή δομικών στοιχείων ενός αφηγηματικού κειμένου (πρόσωπα, χρόνος, τόπος) για συγγραφή καινούριου
  - ❖ αλλαγή αφηγητή/αφηγήτριας ή αφηγηματικής εστίασης σε ένα πεζογράφημα για συγγραφή καινούριου
  - ❖ αλλαγή ή ανακατάταξη των επεισοδίων (της πλοκής) ενός αφηγηματικού κειμένου για συγγραφή καινούριου
  - ❖ εντοπισμός των αφηγηματικών κενών μιας ιστορίας και δημιουργική συμπλήρωσή τους
  - ❖ ένωση δύο κειμένων, έτσι ώστε το ένα να αποτελέσει προέκταση του άλλου
  - ❖ αλλαγή ή χρήση τεχνικών, όπως επιτάχυνση ή επιβράδυνση, μονόλογος ή διάλογος
  - ❖ παιχνίδι με γλωσσικά και υφολογικά στοιχεία για τη μετατροπή του ύφους του κειμένου, π.χ. από σοβαρό σε χιουμοριστικό
  - ❖ παιχνίδι με τις συμβάσεις των ειδών για μετατροπή ενός κειμένου σε κάτι άλλο, π.χ. από ρεαλιστικό σε φανταστικό
  - ❖ μείξη στοιχείων από διάφορα λογοτεχνικά κείμενα ή άλλα έργα τέχνης για συγγραφή ενός καινούριου «πολυτροπικού» κειμένου  
κ.ά. ανάλογα.

Να αποκτήσουν εμπειρία προσεκτικής ανάγνωσης	<ul style="list-style-type: none"><li>• Προσεκτική και ουσιαστική ανάγνωση του κειμένου (στην αρχή με καθοδήγηση, σταδιακά αυτόνομα):<ul style="list-style-type: none"><li>❖ Διδακτικά ερεθίσματα και κίνητρα που καλλιεργούν την αντίσταση στην επιφανειακή ανάγνωση ή και τη «διαγώνια» ανάγνωση.</li><li>❖ Ανάλυση και εμβάθυνση στη μορφή και το περιεχόμενο (τι λέγεται και πώς λέγεται;).</li><li>❖ Σύνθεση των νοημάτων του κειμένου.</li><li>❖ Σύνδεση του κειμένου με τις εμπειρίες και τις αναζητήσεις των μαθητών και των μαθητριών (αναγνωστική πρόσληψη / προέκταση).</li></ul></li></ul>
--	--

## ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

### Α΄ – Στ΄ τάξεις

Συστήνεται η αξιοποίηση λογοτεχνικών ειδών των οποίων ο θεματικός καθορισμός συνάδει με τους θεματικούς άξονες «λογοτεχνία και φύση» (π.χ. μυθιστόρημα με ζώα κ.ά.), «λογοτεχνία και κοινωνία / ανθρώπινες σχέσεις» (κοινωνικό μυθιστόρημα, ταξιδιωτικές ιστορίες κ.ά.), «λογοτεχνία και ιστορία / πολιτισμική παράδοση» (ιστορικό μυθιστόρημα, χριστουγεννιάτικες ιστορίες κ.ά.) και «λογοτεχνία και φαντασία» (επιστημονική φαντασία, χιουμοριστικές ιστορίες κ.ά.).

#### Δείκτες επιτυχίας

#### Δείκτες επάρκειας

#### Τα παιδιά:

- |  |   |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"><li>• Να γνωρίσουν τον φυσικό κόσμο και να κατανοήσουν ότι ο άνθρωπος αποτελεί κι αυτός μέρος της φύσης και αλληλεπιδρά με αυτήν.</li><li>• Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο οικοσύστημα, και απέναντι στα ζώα, αναπτύσσοντας οικολογική και ζωοφιλική συνείδηση.</li><li>• Να αντιληφθούν τη σημασία του αθλητισμού σε μια υγιή και ισορροπημένη ζωή.</li><li>• Να κατανοήσουν ότι ο αθλητισμός προάγει θετικές αξίες και όχι τον ανταγωνισμό και το κέρδος.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• ο φυσικός κόσμος στην ολότητά του (γεωφυσικό και βιοφυσικό περιβάλλον: πανίδα - χλωρίδα)</li><li>• σύγκριση - αντιπαραβολή του φυσικού περιβάλλοντος με το δομημένο αστικό περιβάλλον (πόλη – ύπαιθρος)</li><li>• η ανθρώπινη παρέμβαση στη φύση (περιβαλλοντικά προβλήματα)</li><li>• οικολογική συνείδηση - σεβασμός προς το περιβάλλον -ζωοφιλικά αισθήματα</li><li>• η άθληση ως φυσικός τρόπος ζωής</li><li>• ο αθλητισμός ως δραστηριότητα ευγενούς άμιλλας και συναδέλφωσης των λαών</li></ul> |
| <ul style="list-style-type: none"><li>• Να κατανοήσουν ότι είμαστε «όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί» και ότι οι πιο πολλές ομοιότητες έχουν ανθρωπολογική βάση (σχετίζονται με τη φύση του ανθρώπου, την ψυχική δομή και τον συναισθηματικό του κόσμο), ενώ</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• το σχολείο, η οικογένεια, το συγγενικό περιβάλλον</li><li>• άτομο και κοινωνία: άνθρωποι τύποι και χαρακτήρες</li><li>• ετερότητα – διαφορετικότητα</li><li>• οι αξίες της φιλίας/αγάπης, της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της</li></ul>   |

<p>αρκετές διαφορές έχουν κοινωνική βάση (αφορούν τον ρόλο και τη θέση μας στην κοινωνία, την κοινωνική μας ταυτότητα, κ.ο.κ.).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Να αποκτήσουν κριτική επίγνωση του εαυτού τους (αυτογνωσία) σε διαλεκτική σχέση με τον Άλλο, εμποδώνοντας παράλληλα ότι η διαφορετικότητα δεν πρέπει να γίνεται αφορμή για άνιση μεταχείριση και υποβάθμιση/απαξίωση.</li> </ul>	<p>ανεκτικότητα, της ισότητας των ανθρώπων, ανεξαρτήτως έμφυλων ή άλλων κοινωνικών διακρίσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• η κοινωνική συμβίωση ως στίβος ευγενούς άμιλλας (και όχι εγωιστικού ανταγωνισμού)</li> <li>• η ατομικότητα - υποκειμενικότητα του καθενός συμβάλλει στη συλλογικότητα (ο ένας συμπληρώνει τον άλλο)</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Να γνωρίσουν μέσα από τη λογοτεχνία την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου τους.</li> <li>• Να γνωρίσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά με έμφαση στη συγκρότηση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας, γνωρίζοντας και συγκρίνοντας, παράλληλα, εφόσον προκύπτει, την πολιτισμική κληρονομιά συμμαθητών/-τριών τους διαφορετικής προέλευσης, και ειδικότερα την κληρονομιά πολιτισμικών ομάδων με μακράιωνη παρουσία στο νησί της Κύπρου.</li> <li>• Να κατανοούν τους ιδιαίτερους τρόπους με τους οποίους ένα ιστορικό γεγονός ή ένα κοινωνικό φαινόμενο αποδίδεται στη λογοτεχνία.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• η ιστορία του τόπου μου μέσα από τη λογοτεχνία, λαϊκή και επώνυμη – εθνικές και θρησκευτικές επέτειοι</li> <li>• λαϊκή παράδοση (λαογραφικά ήθη και έθιμα, ιστορικοί θρύλοι και παραδόσεις, θρησκευτική λατρεία και ζωή)</li> <li>• η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά του ιστορικού «άλλου» στη λογοτεχνία</li> <li>• διάκριση μεταξύ ιστορικού γεγονότος και λογοτεχνικής μετάπλασης (τρόποι αναπαράστασης της κοινωνικής και ιστορικής πραγματικότητας στη λογοτεχνία)</li> </ul>

**Δήμητρα Μέσσιου, Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για το Α.Π. Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης**

**Αφροδίτη Αθανασοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου  
Κατερίνα Καρατάσου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Frederick**

**Άννα Κουμπάνου, Εκπαιδευτικός – Υποστηρίκτρια του Α.Π. Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης  
Χαράλαμπος Δημητρίου, Εκπαιδευτικός – Υποστηρικτής του Α.Π. Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης**



**Επικαιροποίηση Α.Π. (Μάιος 2024)**

**Μαρία Τράγγολα, Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για το Α.Π. Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης**

**Αφροδίτη Αθανασοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου  
Κατερίνα Καρατάσου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Frederic**

**Χαράλαμπος Δημητρίου, Εκπαιδευτικός – Υποστηρικτής Α.Π. Λογοτεχνίας Δημοτικής Εκπαίδευσης**